

Župnik – samostalni voditelj i/ili izvršitelj obrade podataka (čl. 24. i čl. 28., GDPR)

Parish Priest: Independent Controller and/or Processor of Personal Data (Arts. 24 and 28 of GDPR)

Vanja-Ivan Savić
Mladen Škvorc

Sažetak

Služba župnika, koliko god je jedna od najstarijih crkvenih službi, uvijek iznova se nalazi pred novim izazovima prostora i vremena u kojem se vrši. U tom smislu ovaj rad u svom središtu promišljanja stavlja službu i osobu župnika koji se u redovitosti svog pastoralnog djelovanja nužno susreće s odredbama *Opće uredbe o zaštiti podataka* (GDPR-a). Analizom odabranih članaka GDPR-a, autori službu župnika promatraju kroz prizmu samostalnog voditelja i/ili izvršitelja obrade podataka, navodeći konkretne slučajeve kada župnik obavlja službu voditelja obrade podataka, kada izvršitelja obrade podataka, a kada se te službe neminovno preklapaju, odnosno susreću u istoj osobi. Konačno, autori problematiziraju i određene pravne praznine koje bi u budućnosti valjalo popuniti (jasno definirati), te sve stavljaju u kontekst odnosa Crkve i države, u hrvatskoj i komparativno.

Ključne riječi: Opća uredba o zaštiti podataka, voditelj obrade, izvršitelj obrade, Katolička Crkva, župnik

Abstract

In this article authors examine the role of the parish priest in regard of the application of GDPR regulations within the framework of sacramental life of the Catholic faithful in the Republic of Croatia. There are numerous open and undiscussed issues which are to be addressed and communicated with parish priests in order to facilitate their administrative duties in accordance with the contemporary needs and demands. Treaties signed between the Catholic Church and the Republic of Croatia are, in the opinion of authors, applicable to the work of parish priests and their free exercise of duties with respect to sacraments and their administration. Those treaties had already been in effect when Croatia joined the European Union and, in a specific way, have

become a part of the European law applicable to Croatia. Nevertheless, there are still some open questions to be discussed in order to clarify the extent to which GDPR is applicable to various situations in Church life, where both priests and bishops have a significant role.

Key words: General Data Protection Regulation, Controller, Processor, Catholic Church, Parish Priest

Uvod

Prije nekoliko mjeseci¹ fond literature iz kanonskoga prava na hrvatskome jeziku obogaćen je osobitim naslovom, odnosno prvim sustavnim priručnikom za upravljanje župom (Šalković 2024). Iako slični teorijsko-pravni priručnici u fondu svjetske kanonističke literature nisu nikakva novost te nalazimo različita izdanja, kako prije (Pietrzyk 1959) tako i nakon (Chiappetta 1997) Drugog vatikanskog koncila, svakako ohrabruje da i na hrvatskome jeziku imamo sličan priručnik koji na suvremeni način obrađuje problematiku upravljanja župom, imajući na umu, s jedne strane, opće kanonsko pravo i partikularno pravo Hrvatske biskupske konferencije i pojedinih (nad)biskupija, a s druge strane, nacionalno zakonodavstvo i zakonodavstvo Europske unije.

Budući da se navedeni priručnik *inter alia* dotiče i tema (Šalković 2024, 75-82) koja su već neko vrijeme u fokusu znanstvenog istraživanja autora (Savić i Škvorc 2020, 77-104), naslovnom temom želi se proširiti i produbiti shvaćanje župničke službe u kontekstu susreta dvaju pravnih sustava, onog civilnog s jedne strane te kanonskog s druge, uz pogled na zakonodavstvo Europske unije.

Naime, stupanjem na snagu *Opće uredbe o zaštiti podataka* (dalje: GDPR-a) 5. svibnja 2016. godine, te obveznom primjenom od 25. svibnja 2018. godine, za područje Europske unije (usp. čl. 3., st. 1), a u definiranim slučajevima i šire (usp., čl. 3., st. 2-3), uvedena su nova pravila zaštite osobnih podataka u okviru aktivnosti poslovnog nastana, odnosno sjedišta voditelja obrade (usp. čl. 24) ili izvršitelja obrade (usp. čl. 28) tih istih podataka, pri čemu je jasno naznačen i opseg definicije pojma 'osobni podatak' (usp. čl. 4., t. 1).

Budući da GDPR u čl. 3. u kontekstu teritorijalnoga područja primjene vrlo konkretno progovara o »nuđenju roba i usluga« (čl. 3., st. 2a) sasvim je jasno da je čitav sustav GDPR-a načinjen sa svrhom kako bi se njime kontroliralo poslovne subjekte koji su i financijskom snagom i brojčano najutjecajniji te obavljaju brojne interakcije s građanima. Te interakcije se, osim nuđenja roba i

¹ Naslovni rad zgotovljen je u rujnu 2024. godine.

usluga, sastoje i od prikupljanja podataka, koji se onda kasnije koriste za korist pravnih osoba koje s njima raspolažu te onih kojima se ustupaju. Glavna naka-na donošenja pravnih pravila GDPR-a bila je zaštititi fizičke osobe u kontekstu sve brojnijih interakcija i pritisaka pravnih osoba i korporacija prema slabijim subjektima u poslovnom odnosu, a fizičke osobe poput kupaca, korisnika usluga, itd. u takvim odnosima to jesu.

Time dolazimo do zaključka da se pravna pravila o GDPR-u nisu ponajprije odnosila na Crkve i vjerske zajednice, odnosno, one izvorno nisu bile u njihovu fokusu, ali su se ona nužno počela primjenjivati i na te pravne subjekte koji ipak imaju drukčiji karakter, kako to поближе definira čl. 91. GDPR-a.

Na području Europske unije jedna od Crkava i vjerskih zajednica o kojoj govori čl. 91., GDPR-a svakako je i Katolička Crkva te njezine pravne osobe osnovane po kanonskom pravu, a zahvaćene su i fizičke osobe koje ih zakonito zastupaju.

U okviru naslovne teme, promatrajući osobu župnika kroz prizmu njegova svakodnevnog pastoralnog djelovanja, svrha ovog rada je pokazati da, s obzirom na posebnost pojedinih slučajeva, on obavlja službu samostalnog voditelja i/ili izvršitelja obrade podataka. Ujedno je cilj ovoga rada naznačiti ovlasti i granice njegova djelovanja te ukazati na neke izazove i nedorečenosti, o čemu bi župnike valjalo educirati, a pravila postupanja u župi jasno definirati. Drugim riječima, ovim radom želi se pridonijeti pronalaženju prihvatljivih rješenja koja bi potom mogla postati i ustaljenim načinom djelovanja.

1. Župa i župnik u zakonicima kanonskog prava

Služba župnika jedna je od najstarijih crkvenih službi, neodvojiva od župe kao jedne od najstarijih crkvenih strukturalnih jedinica.

1.1. Župa u zakonicima kanonskog prava

Kao jedna od najstarijih strukturalnih jedinica u Katoličkoj Crkvi župa ima svoj povijesni razvojni put od začetaka unutar prvih kršćanskih zajednica do danas. Ipak, zbog složenosti toga puta, nećemo ulaziti u njegovo predstavljanje iz dvaju razloga: on je već mjerodavno znanstveno obrađen (Brkan 2002, 85-162; Brkan 2004), a također izlazi izvan okvira naslovne teme. Zbog toga župu želimo vrlo kratko predstaviti kroz definiciju važećeg crkvenog zakonodavstva.

U *Zakoniku kanonskog prava* iz 1983. godine (dalje: ZKP-1983.) za latinsku Crkvu i *Zakoniku kanona istočnih Crkava* iz 1990. godine (dalje: ZKIC-1990.), »žu-

pa je određena zajednica vjernika trajno ustanovljena u partikularnoj Crkvi, za koju je pastirska briga, pod vlašću dijecezanskoga biskupa, povjerena župniku kao njezinu vlastitom pastiru« (kan. 515, § 1 ZKP-1983.; kan. 279 ZKIC-1990.), pri čemu je u latinskoj Crkvi sa župom izjednačena *kao-župa* (usp. kan. 516, § 1 ZKP-1983.), a oba zakonika govore o mogućnosti osnivanja osobne župe (kan. 518, § 1 ZKP-1983.; kan. 280, § 1 ZKIC-1990.).

Konačno, »župa zakonito osnovana po samom pravu ima pravnu osobnost« (kan. 515, § 3 ZKP-1983.; kan. 280, § 3 ZKIC-1990.), a »župnik zastupa župu u svim pravnim poslovima, prema pravnoj odredbi« (kan. 532 ZKP-1983.; kan. 290, § 1 ZKIC-1990.).

1.2. *Župnik u zakonicima kanonskog prava*

Povijesni razvojni put župe pratio je i razvojni put službe župnika kao konkretne fizičke osobe koja stoji na čelu župe, ne samo kao teritorijalne jedinice nego i puno šire, o čemu će više biti govora u nastavku. Iz navedenih razloga, i službu župnika kao »vlastitog pastira povjerene mu župe« (kan. 519 ZKP-1983.; kan. 281, § 1 ZKIC-1990.) želimo promatrati kroz definiciju važećeg crkvenog zakonodavstva navedenog u kan. 529, § 1 ZKP-1983.; kan. 289 ZKIC-1990.

Konačno, valja navesti i djelovanja koja su posebno povjerena župniku: podjeljivanje krsta; podjeljivanje sakramenta potvrde onima koji se nalaze u smrtnoj pogibelj; podjeljivanje popudbine i bolesničkog pomazanja, te davanje apostolskog blagoslova; sudjelovanje u sklapanju ženidbe i blagoslov mladenaca; obavljanje sprovoda; blagoslivljanje krsnoga zdenca u vazmeno vrijeme, vođenje procesija izvan crkve i podjeljivanje svećanih blagoslova izvan crkve; svečanije slavljenje euharistije u nedjelje i zapovijedane blagdane (kan. 530 ZKP-1983.; kann. 290, § 2, 677, § 1, 739, § 2 ZKIC-1990.).

Iz citiranih kanona, zaključno, sasvim jasno proizlazi da se župnik, a jednako tako i onaj koji je s njime po pravu izjednačen (kan. 540, § 1 ZKP-1983.; kan. 299 ZKIC-1990.) u obavljanju svoje službe svakodnevno susreću s nizom osobnih podataka osoba koje su mu pastoralno povjerene. Stoga, u nastavku želimo vidjeti ograničava li GDPR župnika u obavljanju kanonski propisane mu službe, i ako da, u kojoj mjeri.

2. *GDPR (General Data Protection Regulation)*

Akronim GDPR skrojen je od prvih slova engleskog naziva za *Opću uredbu o zaštiti podataka – General Data Protection Regulation*. Na strukturalnoj razini

GDPR, promatran kao cjelina, sastoji se od dvaju velikih dijelova: opširnog uvodnog dijela podijeljenog u 173 *uvodne izjave* i samog zakonskog teksta, koji se sastoji od 99 *članaka*, podijeljenih u 11 *poglavlja*, od kojih su poglavlja III., IV., VI. i VII. dalje podijeljena na *odjeljke*. Nadalje, uvodni dio i sam zakonski tekst međusobno su povezani na način da svaki *članak* zakonskog teksta podržava jedan ili više naprijed donesenih *uvodnih izjava* koje ga obrazlažu dajući mu širinu i opisujući što se njime želi postići te na koji način.

Konačno, u nastavku rada, prateći slijed samog zakonskog teksta GDPR-a, kratko ćemo predstaviti odabrane članke i s njima povezane razloge za koje smatramo da će njihovo predstavljanje i/ili analiza pomoći jasnijem shvaćanju naslovne teme kao novog izazova koji stoji pred službom župnika.

2.1. Članak 4. – Definicije

Članak 4. unutar strukture GDPR-a pripada *Poglavlju I.*, odnosno *Općim odredbama*. Sastoji se od 26 točaka, odnosno 26 definicija pojmova koji će se kasnije koristiti u tekstu Uredbe. Za naslovnu temu svakako su značajne definicije pojmova: *obrada* (t. 2), *sustav pohrane* (t. 6), *voditelj obrade* (t. 7), *izvršitelj obrade* (t. 8), *privola* (t. 11) i *povreda osobnih podataka* (t. 12).

Definicija *obrade* (t. 2) slijedi nakon navedene definicije *osobnih podataka* (t. 1). Tako, za potrebe GDPR-a:

»'obrada' znači svaki postupak ili skup postupaka koji se obavljaju na osobnim podacima ili na skupovima osobnih podataka, bilo automatiziranim bilo neautomatiziranim sredstvima kao što su prikupljanje, bilježenje, organizacija, strukturiranje, pohrana, prilagodba ili izmjena, pronalaženje, obavljanje uvida, uporaba, otkrivanje prijenosom, širenjem ili stavljanjem na raspolaganje na drugi način, usklađivanje ili kombiniranje, ograničavanje, brisanje ili uništavanje« (čl. 4., t. 2).

Slijedeća u nizu definicija je *sustav pohrane*: »'sustav pohrane' znači svaki strukturirani skup osobnih podataka dostupnih prema posebnim kriterijima, bilo da su centralizirani, decentralizirani ili raspršeni na funkcionalnoj ili zemljopisnoj osnovi« (čl. 4., t. 6).

Zanimljivo je uočiti da zakonodavac uz definicije dane u točkama 1, 2 i 6 usko veže *sigurnost* osobnih podataka koji se obrađuju i pohranjuju. Tako *Uvodna izjava* 26 vrlo jasno kaže da »načela zaštite podataka trebala bi se primjenjivati na sve informacije koje se odnose na pojedinca čiji je identitet utvrđen ili se može utvrditi.« (Uvodna izjava 26), čime se još jednom nedvosmisleno naglašava svrha zbog koje je GDPR donesen.

Dalje u čl. 4. slijede dvije definicije koje su ključne za naslovnu temu:

»'voditelj obrade' znači fizička ili pravna osoba, tijelo javne vlasti, agencija ili drugo tijelo koje samo ili zajedno s drugima određuje svrhe i sredstva obrade osobnih podataka; kada su svrhe i sredstva takve obrade utvrđeni pravom Unije ili pravom države članice, voditelj obrade ili posebni kriteriji za njegovo imenovanje mogu se predvidjeti pravom Unije ili pravom države članice« (čl. 4., t. 7),

te »'izvršitelj obrade' znači fizička ili pravna osoba, tijelo javne vlasti, agencija ili drugo tijelo koje obrađuje osobne podatke u ime voditelja obrade« (čl. 4., t. 8), što ćemo u nastavku promatrati kroz »djelovanja koja su posebno povjerenja župniku«, kako to navodi kan. 530 ZKP-1983. i kan. 299 ZKIC-1990. S tim dvama pojmovima možemo dalje povezati *Uvodnu izjavu 74*, koja pojašnjava njihove obveze kao i *Uvodnu izjavu 79*.

Posljednje dvije definicije koje treba predstaviti, a koje su od krucijalne važnosti za djelovanje župnika u kritičnim situacijama, odnose se na privolu (t. 11) i povredu osobnih podataka (t. 12). Tako, za potrebe GDPR-a »'privola' ispitanika znači svako dobrovoljno, posebno, informirano i nedvosmisleno izražavanje želja ispitanika kojim on izjavom ili jasnom potvrdnom radnjom daje pristanak za obradu osobnih podataka koji se na njega odnose« (čl. 4., t. 11), a uz nju se veže i *Uvodna izjava 32*. Konačno, »'povreda osobnih podataka' znači kršenje sigurnosti koje dovodi do slučajnog ili nezakonitog uništenja, gubitka, izmjene, neovlaštenog otkrivanja ili pristupa osobnim podacima koji su preneseni, pohranjeni ili na drugi način obrađivani« (čl. 4., t. 12).

2.2. Članak 24. - Obveze voditelja obrade

Članak 24. unutar strukture GDPR-a stoji na početku *Poglavlja IV.*, koje nosi naziv *Voditelj obrade i izvršitelj obrade, Odjeljka 1. – Opće obveze*, te je naslovljeno *Obveze voditelja obrade*. Sastoji se od triju stavka koji progovaraju o mjerama koje voditelj obrade mora poduzeti kako bi dostigao propisan stupanj sigurnosti u procesu zaštite podataka.

Tako prvi stavak progovara o tehničkim i organizacijskim mjerama, a s njime je povezana *Uvodna izjava 78*, koja ga objašnjava. Drugi stavak svojevrsno je proširenje prvoga, govori o provedbi odgovarajućih politika zaštite podataka od strane voditelja obrade, a s ovim stavkom možemo dovesti u vezu već spomenutu *Uvodnu izjavu 79*, ali i *Uvodne izjave 82 i 84*. Treći pak stavak govori o kodeksima ponašanja i mehanizmima certificiranja.

2.3. Članak 28. – Izvršitelj obrade i članak 29. – Obrada pod vodstvom voditelja obrade ili izvršitelja obrade

Jednako kao članak 24. i članak 28. GDPR-a pripada *Poglavlju IV., Odjeljku 1.*, a nosi naslov *Izvršitelj obrade*. Svojom strukturom pripada kompleksnijim člancima GDPR-a. Sastoji se od deset stavaka, pri čemu st. 3. ima alineje a – h. Zbog netom navedenoga ovdje nećemo ulaziti u dublje predstavljanje toga članka, nego ćemo se zadržati na nužnom odnosu između *voditelja obrade* i *izvršitelja obrade*, o kojem progovaraju prva tri stavka toga članka.

Prvi stavak tako propisuje pravo *voditelja obrade* da se za potrebe obrade koristi uslugama *izvršitelja odluke*, ali pod određenim uvjetima; drugi stavak progovara o pravima *izvršitelja obrade* u odnosu na angažiranje drugoga izvršitelja obrade; treći stavak progovara o formalno pravnom uređenju odnosa *voditelja obrade* i *izvršitelja obrade* s obzirom na samu obradu, primjerice ugovorom, a s navedenim također možemo dovesti u vezu *Uvodnu izjavu 81*.

Članak 29., koji također pripada *Poglavlju IV., Odjeljku 1.*, nosi naslov *Obrada pod vodstvom voditelja obrade ili izvršitelja obrade* te progovara o granicama djelovanja *izvršitelja obrade* s obzirom na *voditelja obrade*, a s tim člankom djelomično možemo dovesti u vezu *Uvodnu izjavu 82*.

3. Župnik – samostalni voditelj i/ili izvršitelj obrade podataka

Nakon što smo naveli pravne okvire, kako na građanskom pravnom području tako i na općem kanonskom, u nastavku rada želimo promatrati službu župnika pod vidom samostalnog voditelja i/ili izvršitelja obrade podataka i to u konkretnosti njegova pastoralnog djelovanja, služeći se pritom ne samo općim pravom nego i partikularnim odredbama Hrvatske biskupske konferencije, pri čemu naglasak stavljamo na *Dopunske odredbe Hrvatske biskupske konferencije uz Zakonik kanonskog prava* (dalje: *Dopunske odredbe*).

3.1. Župnik – samostalni voditelj obrade podataka

Već smo ranije naveli kan. 530 ZKP-1983., koji specificira djelovanja koja su posebno povjerena župniku. Od sedam navedenih, četiri se odnose na sakramente pa ćemo se na njima izravno ili neizravno zadržati. Što se tiče sprovednih obreda, prikupljanje podataka o pokojniku ne ulazi u područje primjene GDPR-a, o čemu svjedoči *Uvodna izjava 27*: »Ova se Uredba ne primjenjuje na osobne podatke preminulih osoba. Države članice mogu predvidjeti pravila u vezi s obradom osobnih podataka preminulih osoba« (*Uvodna izjava 27*).

Što se tiče sakramenata, najprije se valja prisjetiti nauka Katoličke Crkve sadržanoga u Katekizmu Katoličke Crkve (dalje: KKC). Tako KKC jasno kaže da »sedam sakramenata znakovi su i sredstva po kojima u Crkvi, koja je Kristovo Tijelo, Duh Sveti daje milost Krista, Glave. Crkva dakle sadrži i prenosi nevidljivu milost koju ona označuje« (KKC, 774). Budući da su sakramenti znakovi nevidljive Božje milosti, nužno je postojanje mjerodavnih zbirki podataka u kojima se bilježi primanje jednog (ili više) sakramenata, tim više što se primanjem nekih od sakramenata mijenja i kanonski status pojedinca u Katoličkoj Crkvi pa ih s naslova kanonskopravne znanosti valja promatrati kao pravne čine.

Nadalje, ZKP-1983. za župu nalaže »neka svaka župa ima župne knjige, to jest matice krštenih, vjenčanih, umrlih i druge knjige prema propisima biskupske konferencije ili dijecezanskoga biskupa« (kan. 535, § 1 ZKP-1983., kan. 296, § 1 ZKIC-1990.). Što se tiče *drugih knjiga* o kojima govori taj kanon, valja podsjetiti na *Odluku Hrvatske biskupske konferencije iz 2000. godine*. Citiranjem *Odlukom* među župne knjige uvrštene su *Knjiga katekumena*, *Knjiga primljenih u potpuno zajedništvo Katoličke Crkve*, *Knjiga proopričesnika* i *Knjiga potvrđenih*, a s njome je usko povezan i *Pravilnik o crkvenim maticama i drugim uredskim knjigama* (Hrvatska biskupska konferencija 2001; dalje: *Pravilnik*).

Konačno, s obzirom na maticu krštenih, ZKP-1983. dalje propisuje: »Neka se u maticu krštenih ubilježi i potvrda kao i ono što se odnosi na kanonsko stanje vjernika, s obzirom na ženidbu, (...), s obzirom na posvojenje, isto tako i s obzirom na primljeni sveti red, doživotno zavjetovanje u redovničkoj ustanovi i promjenu obreda« (kan. 535, § 2 ZKP-1983., kan. 296, § 2 ZKIC-1990.).

Zaključno, a imajući na pameti sve navedene matice i crkvene knjige, kao i rubrike koje sadrže, te pravila kojih se valja držati, sasvim je jasno da i prije podjele pojedinog sakramenta župnik mora poduzeti niz pravnih radnji kako bi sakupio osobne podatke o osobi koja ima želju primiti neki od navedenih sakramenata, ali i osobne podatke o njezinim roditeljima (i kumu/kumi, odnosno svjedocima), te ih nakon podjele sakramenta upisati u odgovarajuću maticu i/ili crkvenu knjigu. Sve te pravne radnje ulaze u definiciju obrade osobnih podataka (čl. 4., t. 2, GDPR), a sam župnik koji ih obavlja ulazi u definiciju voditelja obrade (čl. 4., t. 7, GDPR). Ono što je važno naglasiti jest činjenica da se u današnje vrijeme župnici susreću s brojnim izazovima koji do nedavno nisu postojali te da će se pred njih stavljati zahtjevi koji će tražiti konkretne i momentalne odgovore. Nažalost, uredba o GDPR-u mnoge potiče na vanjske intervencije u crkvene knjige, primjerice zahtjeve pojedinaca za »brisanje« iz crkvenih knjiga temeljem članka 17. GDPR-a, što iz stajališta kanonskog i crkvenog prava nije dozvoljeno. Isto tako valja imati na umu da je u Republici Hrvatskoj na sna-

zi *paket* međudržavnih ugovora sa Svetom Stolicom koji odnose s Katoličkom Crkvom stavljaju na rang iznad zakona, a ispod Ustava, a što je ugrađeno u hrvatski pravni sustav prilikom ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju 2013. godine, što na neki način olakšava položaj naših svećenika, osobito onih koji obavljaju službe župnika ili upravitelja župa, u odnosu na njihove kolege u brojnim europskim zemljama, gdje ne postoji takva regulativa.

3.1.1. Krst

Sakrament krsta ZKP-1983. naziva »vratima sakramenata« (kan. 849 ZKP-1983., kan. 675, § 1 ZKIC-1990.). Riječ je, naime, o prvom sakramentu po kojem krštenik biva »priteljovljen Kristu« (kan. 204, § 1 ZKP-1983., kan. 7 ZKIC-1990.). Također, »čovjek se krštenjem priteljovljuje Kristovoj Crkvi i postaje u njoj osoba, s dužnostima i pravima koja su kršćanima, uzimajući dakako u obzir njihov položaj, vlastita, ako su u crkvenom zajedništvu i ako to ne priječi zakonito donesena kaznena mjera« (kan. 96 ZKP-1983.).

Slijedeća je nepobitna činjenica da sakrament krsta u najvećem broju slučajeva primaju osobe u djetinjoj dobi. U tom smislu i *Rimski obrednik: Red krštenja u Prethodnim napomenama*, u broju 8. propisuje »neka roditelji što prije, u pojedinom slučaju čak i prije samog rođenja djeteta, obavijeste župnika o budućem krštenju kako bi se slavlje sakramenta moglo dolično pripraviti« (*Red krštenja, Prethodne napomene*, 8), što podrazumijeva ne samo katehetsku i liturgijsku pripravu nego i prikupljanje osobnih podataka krštenika (i ne samo njega samoga) u razgovoru s roditeljima, odnosno u posebnim slučajevima, s onima koji ih zakonito zamjenjuju, ali i uvid u mjerodavnu dokumentaciju: »Prije krštenja neka župnik zatraži izvadak iz građanske matice rođenih ili drugu ispravu kojom se dokazuje da je osoba upisana u građansku maticu rođenih; ako nema toga izvataka ili te isprave neka ne krsti, osim zbog opravdanog razloga« (čl. 21. *Pravilnika*).

Štoviše, prikupljanje i upisivanje osobnih podataka krštenika je i kanonska obveza svakog župnika: »Župnik mjesta krštenja mora brižljivo i bez ikakve odgode upisati u maticu krštenih imena krštenih, krstitelja, roditelja, kumova i svjedoka, ako su bili prisutni, te mjesto i dan krštenja, ubilježivši istodobno dan i mjesto rođenja« (kan. 877, § 1 ZKP-1983., kan. 689, § 1 ZKIC-1990.), te navodi i dva posebna slučaja – neudane majke i posvojenog djeteta.

Nastavno na opće pravo, partikularno pravo na području Hrvatske biskupske konferencije propisuje sljedeće: »Kad se krsti posvojeno dijete, neka se uz imena posvojitelja upišu u maticu krštenih također imena naravnih roditelja, ukoliko su poznata iz javne isprave ili vjerodostojne izjave« (*Dopunska odredba*,

kan. 877, § 3 ZKP-1983.); »Ako se krsti posvojeno dijete čiji su naravni roditelji poznati, neka se njihova imena upišu u odgovarajuće rubrike, a u rubriku 'Naknadni upisi i bilješke' neka se upišu imena posvojitelja i prezime djeteta kao i broj isprave o posvojenju. Ako se krsti posvojeno dijete nepoznatih roditelja, neka se u odgovarajuće rubrike o roditeljima upišu imena posvojitelja« (čl. 24., st. 5, *Pravilnika*); »Ako je dijete nađeno ('nahoće'), neka župnik u maticu upiše podatke navedene u izvatku iz građanske matične knjige rođenih, a u rubriku 'Naknadni upisi i bilješke' neka ubilježi da se radi o nahoćetu« (čl. 24., st. 5 *Pravilnika*).

3.1.2. Sakrament potvrde i presveta euharistija (sveta pričest)

Iako su sakrament potvrde i presveta euharistija dva odvojena sakramenta, koja se u redovitim slučajevima ipak slave unutar jednog liturgijskog slavlja, pri čemu je župnik redoviti služitelj euharistije, a izvanredni služitelj sakramenta potvrde, ovdje ih želimo promatrati kroz prizmu naslovne teme, odnosno prikupljanja osobnih podataka.

Tako ZKP-1983. za sakrament potvrde propisuje: »Za primanje potvrde sposobna je svaka i samo krštena osoba koja još nije potvrđena« (kan. 889, § 1 ZKP-1983.), dok za presvetu euharistiju (svetu pričest) propisuje: »Svakom krštenom kome se to pravom ne zabranjuje može se i mora dopustiti da prima svetu pričest« (kan. 912 ZKP-1983.). Iz navedenoga, dakle, jasno i nedvosmisleno slijedi da je obveza svakog župnika provjeriti da li pristupnici za sakramente potvrde i (prve) svete pričesti zadovoljavaju rečeni uvjet, odnosno jesu li primili sakrament krsta. To pak čini uvidom u maticu krštenih, ako je osoba krštena u toj župi, ili mjerodavnom ispravom ako je krštena u drugoj župi, čime nužno dolazi u doticaj s osobnim podacima koje onda mora i obraditi u smislu definicije GDPR-a, a kako bi ih onda posljedično mogao upisati u, od strane Hrvatske biskupske konferencije propisane, *Knjigu potvrđenih*: »U knjigu potvrđenih neka se upišu imena potvrđenih, župa i datum njihova krštenja, ime roditelja i kumova, ime i služba potvrditelja, datum podijeljene potvrde i ostalo što traže rubrike u knjizi potvrđenih (usp. kan. 895)« (čl. 42., st. 1 *Pravilnika*) i *Knjigu prvopričesnika*: »U knjigu prvopričesnika neka se upiše datum prve pričesti, imena prvopričesnikâ i njihovih roditelja, mjesto i datum rođenja, župa i datum krštenja i adresa prebivališta« (čl. 43. *Pravilnika*).

3.1.3. Ženidba

Za razliku od sakramenata krsta, potvrde i pričesti, koji pojedinca uvode u puninu vjerničkoga života u Katoličkoj Crkvi i koji u redovitim prilikama po-

djeljuje zaređeni službenik Crkve, »prema latinskoj predaji mladenci, kao služitelji Kristove milosti, uzajamno podjeljuju sakrament ženidbe izražavajući pred Crkvom svoju privolu« (KKC, 1623). Ipak, nije riječ tek o vrsti svečanog ugovora, kako ga vidi građanski pravni sustav, nego »ženidbeni savez, kojim muška osoba i ženska osoba međusobno uspostavljaju zajednicu svega života po svojoj naravi usmjerenu k dobru ženidbenih drugova te k rađanju i odgajanju potomstva, Krist Gospodin uzdigao je među krštenima na dostojanstvo sakramenta« (kan. 1055, § 1 ZKP-1983., 776, § 1 ZKIC-1990.). »Stoga među krštenima ne može biti valjanoga ženidbenog ugovora koji samim tim ne bi bio sakrament« (kan. 1055, § 2 ZKP-1983., 776, § 2 ZKIC-1990.).

Nadalje, budući da je sakrament ženidbe, kao uostalom i svi ostali sakramenti, duhovno dobro, »mogu (je) sklopiti svi kojima se pravom to ne zabranjuje« (kan. 1058 ZKP-1983., kan. 778 ZKIC-1990.). Stoga, »prije sklapanja ženidbe mora se utvrditi da se ništa ne protivi njezinu valjanom i dopuštenom sklapanju« (kan. 1066 ZKP-1983., kan. 785, § 1 ZKIC-1990.), što podrazumijeva pokretanje *zaručничkog ispita*, čiji je konačni sadržaj prepušten pojedinoj biskupskoj konferenciji (kan. 1067 ZKP-1983., kan. 784 ZKIC-1990.). U tom je smislu Hrvatska biskupska konferencija odredila da »vlastiti je župnik dužan ispitati zaručnike i izvršiti sve izvide prema obrascu odobrenom od Hrvatske biskupske konferencije« (*Dopunske odredbe*, kan. 1067 ZKP-1983., t. 2), a gore citiranom *Odlukom* Hrvatske biskupske konferencije iz 2000. godine odredila je provođenje *Postupka za ženidbu*, koji se supstantivno svodi na prikupljanje niza osobnih podataka zaručnika koji namjeravaju sklopiti ženidbu te njihovih roditelja i svjedoka, i koji će nakon samog sklapanja ženidbe biti upisani u maticu vjenčanih: »Nakon sklapanja ženidbe župnik mjesta sklapanja ili onaj koji ga zamjenjuje, iako ni jedan od njih nije sudjelovao, neka što prije u matice vjenčanih upiše imena ženidbenih drugova, onoga tko je sudjelovao i svjedoka, mjesto i dan sklapanja ženidbe na način koji je propisala biskupska konferencija ili dijecezanski biskup« (kan. 1121, § 1 ZKP-1983., kan. 841, §§ 1 i 3 ZKIC-1990.) i maticu krštenih: »Neka se sklopljena ženidba ubilježi i u matice krštenih u kojima je upisano krštenje ženidbenih drugova« (kan. 1122, § 1 ZKP-1983., kan. 841, § 2 ZKIC-1990.).

3.2. Župnik – izvršitelj obrade podataka

Kao i svaka služba tako i služba župnika ima svoje granice redovitog djelovanja, bilo da su propisane općim pravom bilo partikularnim, odnosno u konkretnom slučaju, vlastitim pravom Hrvatske biskupske konferencije. U na-

stavku ćemo se dotaknuti čina koji izlaze izvan granica redovitosti župničke službe, odnosno za čije je vršenje potrebno dopuštenje ili nalog mjerodavne crkvene vlasti. Vršeći takve čine, a mi ćemo promatrati isključivo one koji su vezani uz definiciju *obrade* osobnih podataka (čl. 4., t. 2, GDPR), župnik u njima nastupa kao izvršitelj obrade podataka.

3.2.1. Ispravci i promjene podataka te naknadni upisi

Citirani *Pravilnik* u čl. 11. kaže: »Ispravci i promjene u maticama nakon zaključenja upisa na kraju kalendarske godine mogu se obaviti samo na temelju otpisa biskupskog ordinarijata« (čl. 11. *Pravilnika*), a u čl. 12. kaže: »Ako neke činjenice i podaci nisu mogli biti pravodobno upisani u matice, kasniji upis tih činjenica i podataka smije se obaviti samo na temelju otpisa biskupskog ordinarijata« (čl. 12. *Pravilnika*). Iz navedenoga, dakle, slijedi da nakon zaključenja matice na koncu kalendarske godine župnik nema više pravo u nju samostalno unositi ispravke i promjene podataka te naknadne upise, čime gubi autonomiju samostalnog voditelja obrade podataka, nego postaje izvršitelj obrade podataka, dok ulogu voditelja obrade preuzima biskupski ordinarijat koji daje nalog za obradu podataka i određuje u čemu se konkretno obrada podataka sastoji.

Isti princip vrijedi i za slučajeve naknadnih upisa kada biskupski ordinarijat kao voditelj obrade podataka izda nalog župniku kao izvršitelju obrade da u matice krštenih i vjenčanih izvrši upis, primjerice ženidbe koju je dijecezanski biskup ozdravio u korijenu (kan. 1165, § 2 ZKP-1983., kan. 852 ZKIC-1990.) ili pak presuđene ništavosti ženidbe (kan. 1682, § 2 ZKP – 1983.; kan. 1368, § 2 ZKIC-1990.).

3.2.2. Istup iz Katoličke Crkve i povratak u Katoličku Crkvu

Navodimo i dva primjera pastoralnog djelovanja svakog župnika u kojima on inicijalno nastupa kao voditelj obrade podataka, a zaključno postaje izvršitelj obrade, jer upravno pravna dimenzija tog djelovanja izlazi izvan granica njegova redovitog djelovanja.

Prvi se tiče osoba koje su krštene u Katoličkoj Crkvi te su formalno pravno istupile iz nje. Postupak je jezgrovito sadržan u *Okružnici* Papinskog vijeća za tumačenje zakonskih tekstova o *Formalnom činu istupa iz Katoličke Crkve* od 13. ožujka 2006. godine (Papinsko vijeće za zakonske tekstove 2006. Čin formalnog otpada od Katoličke Crkve; dalje: *Okružnica*), a sam čin kojim se formalno istupa iz Katoličke Crkve mora sadržavati tri supstantivna elementa: unutar-

nju odluku o napuštanju Katoličke Crkve, ostvarenje odluke vanjskim izričajem i prihvaćenje te odluke od strane mjerodavne crkvene vlasti (čl. 1. *Okružnice*). Dok se prva dva elementa tiču same osobe koja želi formalno istupiti iz Katoličke Crkve, treći se tiče mjerodavne crkvene vlasti, a to su ordinarij i vlastiti župnik (čl. 5. *Okružnice*). Na području Hrvatske biskupske konferencije ustaljena je praksa da mišljenje o formalnom istupu ordinariju daje župnik, a postupak zaključuje ordinarij prihvaćanjem odluke o istupu te nalogom o upisu istupa u maticu krštenih (čl. 6. *Okružnice*). Time, u kontekstu naslovne teme, ordinarij nastupa kao voditelj obrade podataka koji izdaje nalog župniku kao izvršitelju obrade da u maticu krštenih izvrši upis *defectio ab Ecclesia catholica actu formali* (kan. 535, § 2 ZKP-1983., kan. 296, § 2 ZKIC-1990.).

Drugi primjer se tiče povratka u Katoličku Crkvu osoba koje su formalno pravno iz nje istupile. Naime, osobe koje su formalno pravno istupile iz Katoličke Crkve, s naslova kanonskog prava upadaju u izopćenje unaprijed izrečeno (kan. 1364, § 1 ZKP-1983., kann. 1436-1437 ZKIC-1990.) te su kažnjene cenzurom (kan. 1315, § 1, 1° ZKP-1983.) kojom im se zabranjuje primanje sakramenata (kan. 1331, § 1 ZKP-1983.). Ipak, formalni otpad od Katoličke Crkve ne poništava neizbrisiv biljeg krštenja kojim se osoba pritjelovljuje Kristu (kan. 204, § 1 ZKP-1983., kan. 7 ZKIC-1990.) pa ona u svakom trenutku ima pravo zatražiti pokretanje upravno pravnog postupka za povratak u Katoličku Crkvu, koji i opet u sebi sadrži obradu niza osobnih podataka i koji započinje župnik. Upravo na temelju obrade ordinarij župniku povjerava da *cum potestate subdelegata* osobu koja se želi vratiti u Katoličku Crkvu odriješi *pro foro externo* od cenzure izopćenja (Red pokore, Odrješenje od cenzura) i primi ponovno u Katoličku Crkvu (kann. 1355-1356 ZKP-1983., kan. 1420 ZKIC-1990.). Kao i u slučaju istupa, povratak u Katoličku Crkvu bilježi se u maticu krštenih (kan. 535, § 2 ZKP-1983., kan. 296, § 2 ZKIC-1990.). I u tom slučaju ordinarij nastupa kao voditelj obrade podataka koji izdaje nalog župniku kao izvršitelju obrade.

3.2.3. Primanje u potpuno zajedništvo Katoličke Crkve

Kao posljednji primjer čija upravno pravna dimenzija izlazi izvan granica redovitog djelovanja župnika navodimo postupak primanja u potpuno zajedništvo Katoličke Crkve (*Red pristupa odraslih u kršćanstvo, Red primanja već valjano krštenih u potpuno zajedništvo Katoličke Crkve*). I u ovom slučaju u temelju postupanja nalazi se *cura animarum* kao najvažnije djelovanje župničke službe. Riječ je, naime, o osobama koje su već valjano krštene izvan Katoličke Crkve, a sada svojom svjesnom i slobodnom odlukom žele pristupiti njezinu potpunom za-

jedništvu. Taj postupak u sebi sadrži obradu niza osobnih podataka počevši od dokazivanja valjano primljenog krštenja izvan Katoličke Crkve, a zaključuje ga ordinarij dopuštenjem za primitak u potpuno zajedništvo Katoličke Crkve te nalogom o upisu u *Knjigu primljenih u potpuno zajedništvo Katoličke Crkve* sukladno rubrikama koje sadrži (čl. 45. *Pravilnika*). U konačnici i u tom slučaju, iako postupak započinje župnik, ordinarij nastupa kao voditelj obrade podataka koji izdaje nalog župniku kao izvršitelju obrade.

4. Zaštita i sigurnost obrađenih podataka

Kao što joj samo ime kaže, temeljna nakana GDPR-a je zaštita osobnih podataka koje obrađuju voditelji i izvršitelji obrade, stavljajući pred njih vrlo visoke zahtjeve u postizanju zaštite i sigurnosti obrađenih podataka. Štoviše, GDPR sukladno čl. 91., st. 1 i *Uvodnoj izjavi 165*, područje zaštite širi i na *Crkve i vjerska udruženja ili zajednice* očekujući od njih da njihova pravila budu usklađena s odredbama GDPR-a. Iako širenje područja nadležnosti GDPR-a može izgledati iznenađujuće s naslova dvaju odvojenih pravnih sustava (građanskog i kanonskog) te kao zadiranje građanskog pravnog ustava u kanonski, širenje područja nadležnosti ponajprije valja shvatiti kao moralnu obvezu i dijaloški poziv, u našem konkretnom slučaju Katoličkoj Crkvi za podizanje kvalitete zaštite i sigurnosti obrađenih podataka u vlastitom pravnom sustavu, bilo kroz odredbe općeg prava bilo kroz odredbe partikularnog prava.

Potreba podizanja kvalitete zaštite i sigurnosti obrađenih podataka osobito proizlazi iz činjenice da se većina osobnih podataka s kojima se susreće župnička služba kroz svoje redovito pastoralno djelovanje odnosi na podatke maloljetnih osoba koje u Katoličkoj Crkvi primaju sakramente krsta, prve svete pričesti i potvrde, što možemo dovesti u vezu s *Uvodnom izjavom 38.*, GDPR-a: »Djeca zaslužuju posebnu zaštitu u pogledu svojih osobnih podataka budući mogu biti manje svjesna rizika, posljedica i predmetnih zaštitnih mjera te svojih prava u vezi s obradom osobnih podataka« (*Uvodna izjava 38.* GDPR).

S druge strane, kanonsko pravo, iako sustavno ne govori o zaštiti osobnih podataka na način kako o tome progovara GDPR, jasno i nedvosmisleno naglašava pravo svake osobe na dobar glas i zaštitu intimnosti: »Nikome nije dopušteno nezakonito naškoditi dobrom glasu koji netko ima, niti povrijediti pravo bilo koje osobe da štiti svoj intimitet« (kan. 220 ZKP-1983, kan. 23 ZKIC-1990.). Riječ je o temeljnim vlastitim pravima osobe u Katoličkoj Crkvi, a koja svoje počelo nalaze u naravnom pravu te se mogu dovesti u vezu s ka-

tegorijama koje štiti GDPR: zaštita dobrog glasa kao zaštita vlastitog ugleda, a zaštita intimneta kao zaštita područja privatnog života.

Nadalje, u kontekstu naslovne teme, o samoj zaštiti osobnih podataka tijekom prvog dijela obrade, odnosno prikupljanja podataka prije podjeljivanja pojedinog sakramenta, kanonsko pravo ne govori ništa, a o zaštiti i sigurnosti osobnih podataka ubilježeni u župne matice ili druge crkvene knjige, u već citiranom kanonu progovara vrlo općenito: »neka se župnik brine da se te knjige točno vode i brižljivo čuvaju« (kan. 535, § 1 ZKP-1983, kan. 296, § 1 ZKIC-1990). Za područje Republike Hrvatske, odnosno Hrvatske biskupske konferencije, tim općim odredbama valja dodati i partikularne odredbe sadržane u, također već citiranom *Pravilniku*, koji o zaštiti podataka progovara u dvama člancima: »Pravo uvida u matice, u nazočnosti župnika ili njegova zamjenika, može se dopustiti samo zakonito zainteresiranim osobama. Neka se ne dopusti uvid u matice osobi za koju se razložno sumnja da nema opravdana razloga« (čl. 16. *Pravilnika*) te »Neposredan nadzor nad vođenjem i čuvanjem matica vrši dekan ili neki drugi svećenik kojega je ovlastio dijecezanski biskup« (čl. 17. *Pravilnika*).

Vezano uz općeniti izričaj čl. 16. *Pravilnika* nije jasno *tko* je župnikov zamjenik: je li to župni vikar ili neka druga osoba koja surađuje sa župnikom u obavljanju upravno pravnih poslova obrade podataka te koje kvalifikacije ta osoba mora imati kako bi stručno obavljala povjereni posao. Jednako tako nije jasno *tko* sve pripada u kategoriju zakonito zainteresiranih osoba, odnosno je li prosudba o zakonitoj zainteresiranosti *ad hoc* prepuštena župniku i njegovu zamjeniku ili se i oni trebaju ravnati po nekim već unaprijed danim pravnim okvirima, primjerice povlačeći paralelizam s građanskim propisima (čl. 44. *Zakona o državnim maticama*).

S čl. 17. *Pravilnika* pak možemo dovesti u vezu obvezu općeg prava koji nalaže biskupu da svake godine osobno ili putem ovlaštenika pohodi biskupiju u cijelosti (kan. 396, § 1 ZKP-1983., kan. 205, § 1 ZKIC-1990.) – tzv. *kanonska vizitacija*, odnosno nalaže dekanu da prema odluci dijecezanskog biskupa pohađa župe svojega dekanata (usp. kan. 555, § 4 ZKP-1983., kan. 278, § 4 ZKIC-1990.) – tzv. *dekanska vizitacija*.² Obje vizitacije u sebi sadrže dijelove koji se tiču opremljenosti, zaštite i sigurnosti te načina funkcioniranja župnog ureda kao izdvojene jedinice u kojoj se obavljaju upravno pravni poslovi, odnosno obrada podataka u smislu GDPR-a.

² Za područje Zagrebačke nadbiskupije obveza dekanske vizitacije detaljnije razrađena je u čl. 15. *Pravilnika o dekanskoj službi u Nadbiskupiji zagrebačkoj*.

Konačno, valja reći da su, jednako kao i odredbe općeg prava i odredbe partikularnog prava dosta općenite te svojim sadržajem ne zadovoljavaju visoke kriterije koje GDPR stavlja pred Katoličku Crkvu, odnosno konkretno pred Hrvatsku biskupsku konferenciju. Stoga bi valjalo, ako takva pravila već nisu izrađena, pristupiti izradi partikularnih odredaba o zaštiti osobnih podataka, pravima i obvezama vjernika katolika jednako kao i pravnih osoba Katoličke Crkve na području Hrvatske biskupske konferencije te onih koji ih zakonito predstavljaju i u njezino ime obavljaju pravne poslove, u kontekstu naslovne teme, bilo kao voditelji obrade, bilo kao izvršitelji obrade, bilo kao neka druga istaknuta služba.

5. Pravne praznine i nedorečenosti

Iako smo dosad u radu nastupali afirmativno, nije sasvim jasno ulazi li gore opisano, bilo redovito bilo izvanredno, župničko djelovanje u definicije *voditelja obrade* (čl. 4, t. 7, GDPR) odnosno *izvršitelja obrade* (čl. 4, t. 8, GDPR)? Da bismo odgovorili na ovo pitanje valja izaći izvan okvira kanonskog prava i sagledati pravni okvir na snazi na području Hrvatske biskupske konferencije, odnosno pravni okvir Republike Hrvatske. Stoga valja krenuti od Ustava Republike kao najvišeg temeljnog zakona države jer su osobe koje u Katoličkoj Crkvi na području Republike Hrvatske kao katolici primaju sakramente ujedno, u većini slučajeva, i građani Republike Hrvatske.

Kao polazište za daljnju analizu valja uzeti čl. 134. Ustava Republike Hrvatske (dalje: Ustav), koji sklopljene i ratificirane međunarodne ugovore stavlja iznad nacionalnih zakona (tzv. *lex superior*). Pod tim vidom valja istaknuti međunarodne ugovore koje su sklopili Sveta Stolica i Republika Hrvatska, a u okviru naslovne teme osobito je važan *Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima* (dalje: Ugovor o pravnim pitanjima), koji u čl. 1. u bitnom govori o neovisnosti i samostalnosti dvaju političko-pravnih entiteta (Republike Hrvatske i Svete Stolice) te njihovih pravnih sustava, ujedno pozivajući na suradnju, čime se ujedno potvrđuje kooperativan odnos Katoličke Crkve i Republike Hrvatske sadržan u čl. 41., st. 2 Ustava RH. Konačno, u okviru naslovne teme valja imati na umu i čl. 7., st. 2 *Ugovora o pravnim pitanjima* jer se sakramenti u redovitim prilikama podjeljuju (slave) u župnim crkvama, odnosno kapelama.

S druge strane, naglasak valja staviti na čl. 141.c Ustava u kojem se u bitnom ustavno prihvaća primat prava Europske unije nad ostalim izvorima prava u Republici Hrvatskoj, a sukladno doktrini o primatu prava Europske unije

koja je izvorno formulirana u praksi Europskog suda.³ Nadalje, primat prava Europske unije nad ostalim izvorima prava u Republici Hrvatskoj potvrdio je i Ustavni sud Republike Hrvatske (dalje: Ustavni sud) u odluci U-VIIR-1159/2015 od 8. travnja 2015. godine.

Iz navedene odredbe Ustava i prakse Ustavnog suda u hrvatskom pravnom poretku nedvosmisleno slijedi hijerarhija pravnih normi: 1) Ustav, 2) pravo Europske unije, 3) međunarodni ugovori, 4) zakoni Republike Hrvatske.

S treće strane, pravo Europske unije, odnosno konkretno *Ugovor o funkcioniranju Europske unije* (dalje: UFEU) donosi za naslovnu temu dvije važne odredbe. Prva je sadržana u čl. 17. UFEU-a, osobito u st. 1: »Unija poštuje i ne dovodi u pitanje status koji na temelju nacionalnog prava imaju crkve i vjerske udruge ili zajednice u državama članicama« (čl. 17., st. 1 UFEU). Druga je, pak sadržana u čl. 351., st. 1, UFEU-a: »Odredbe Ugovora ne utječu na prava i obveze koje proizlaze iz sporazuma sklopljenih prije 1. siječnja 1958. ili, za države pristupnice, prije dana njihova pristupanja, a koje su sklopile jedna ili više država članica s jedne strane te jedna ili više trećih zemalja s druge strane« (čl. 351., st. 1, UFEU). Sa čl. 351., st. 1 UFEU-a nužno se veže i st. 2: »Ako ti sporazumi nisu sukladni Ugovorima, dotična država članica ili dotične države članice poduzimaju sve odgovarajuće korake za otklanjanje utvrđenih neusklađenosti. U tu svrhu države članice po potrebi pomažu jedna drugoj i, ako je to potrebno, zauzimaju zajednički stav« (čl. 351., st. 2 UFEU).

Nadalje, u smislu tumačenja jesu li ugovori sa Svetom Stolicom s obzirom na to da su postojali u vrijeme ulaska Hrvatske u Europsku uniju u hijerarhiji pravnih akata neposredno nakon Ustava, valja odgovoriti potvrdno, a sve na temelju odredaba da ugovori koji su bili na snazi u trenutku pristupanja Europskoj uniji ostaju važiti na način i sa sadržajem koji je u njima sadržan, i to sada kao međunarodni ugovori koji su dijelom prava Europske unije jer su tom odredbom u njega *ucijepljeni*. Stoga se *status questionis* može svesti na utvrđivanje je li podjeljivanje i administriranje sakramenata u Katoličkoj Crkvi, a koje u skladu s kanonski definiranim djelovanjem podjeljuje župnik, te eventualne intervencije u crkvene knjige u suprotnosti s pravom Europske unije? Po mišljenju autora podjela sakramenata u Katoličkoj Crkvi nije u suprotnosti s pravom Europske unije, a imajući u vidu čl. 17., st. 1 UFEU-a, pravo Europske unije ne samo da ostaje neutralno glede statusa Katoličke Crkve nego samo

³ Primat prava Europske unije došao je do izražaja u predmetima Europskog suda: C-26/62 *Van Gend en Loos v. Nederlandse Administratie des Belastingen*; C-6/64 *Costa v ENEL*, i C-106/77 *Amministrazione delle Finanze v. Simmenthal SpA*.

sebe derogira odnosno nadopunjuje u odnosu na međunarodne ugovore koje su sklopile Sveta Stolica i Republika Hrvatska.

Ipak, ako bismo zauzeli suprotan stav i formalno pravnu prednost dali pravu Europske unije nad međunarodnim ugovorima koje su sklopile Sveta Stolica i Republika Hrvatska, na način da bi oni bili izdvojeni iz tog istog prava, tada bi služba župnika bila podložna odredbama GDPR-a, što posljedično otvara prostor nejasnom postupanju u konkretnim predmetima.

U tom smislu, ako je služba župnika podložna odredbama GDPR-a, nije li onda odredbama GDPR-a podložna i služba dijecezanskog biskupa koji slobodno podjeljuje tu službu (usp. čl. 4., t. 22 GDPR)? Treba li dijecezanski biskup prigodom imenovanja župnika u dekretu jasno naznačiti da ima ovlasti samostalnog voditelja obrade podataka (čl. 4., t. 7 i čl. 24. GDPR) i/ili izvršitelja obrade podataka (čl. 4., t. 8 i čl. 28. GDPR)?

Ako bi zauzeli ovo potonje stajalište pojavila bi se brojna pitanja, koja ovdje egzemplifikativno navodimo. Ako je za *obradu* podataka koje prethode podjeli sakramenta potrebna *privola* za obradu podataka (čl. 4., t. 11 GDPR), je li ona predmnijevana samom željom osobe da sakrament primi ili mora biti izričita i dana napismeno? Je li jednom dana privola za obradu podataka valjana za sve sakramente koje osoba prima u Katoličkoj Crkvi ili za svaki sakrament treba dati zasebnu privolu? Trebaju li katolici koji su sakramente krsta, pričesti i potvrde u Katoličkoj Crkvi u redovitim prilikama primili kao maloljetne osobe na temelju privole za obradu podataka od strane svojih roditelja dati novu privolu za obradu podataka kao punoljetne osobe kada primaju, primjerice, sakrament ženidbe? Vrijedi li privola koju daje osoba koja želi primiti sakrament i za obradu podataka drugih osoba koje su vezane uz taj sakrament (kumovi i svjedoci) ili oni moraju dati vlastite privole za obradu podataka?

Može li osoba koja želi primiti sakrament u Katoličkoj Crkvi svojom privolom za obradu podataka uvjetovati župnika u kojoj mjeri on može slobodno raspolagati osobnim podacima, a kao primjer navodimo oglašavanje u župnom glasilu osoba koje su u župnoj zajednici primili koji sakrament, ili pak dopustiti obradu podataka za sakrament ženidbe u dijelu koji se odnosi na postupak za ženidbu, ali zabraniti u dijelu koji se odnosi na javno oglašavanja ženidbe, budući u *Dopunskim odredbama* stoji: »Sklapanje ženidbe treba oglasiti jedanput usmeno ili pismeno u župi ili župama gdje zaručnici imaju prebivalište ili boravište. Oglašava se nedjeljom ili blagdanom, na misi ili kod drugog bogoštovnog čina na kojem se okuplja župna zajednica. Pismeni oglas treba izvijestiti na prikladnom mjestu uoči nedjelje ili blagdana i ostaviti ga bar tri dana« (*Dopunske odredbe*, kan. 1067 ZKP-1983., t. 3)?

Konačno, kao jednu od nedorečenosti, a možemo reći i nelogičnosti, GDPR-a u kontekstu naslovne teme možemo navesti odnos župnika i njegovih najbližih suradnika kojima ima pravo povjeriti određene poslove na župi. Tako već citirani *Pravilnik* u čl. 6., st. 3 kaže da »župnik može pisanje matica povjeriti drugoj prikladnoj osobi«, što pak u kontekstu GDPR-a znači da u tom slučaju župnik nastupa kao voditelj obrade, a pisanje matica kao samu obradu povjerava izvršitelju obrade. To pak sa sobom povlači obvezu ugovorom uređenog odnosa između voditelja obrade (župnika) i izvršitelja obrade (primjerice župnog vikara), kako je to naznačeno u čl. 28., st. 3 GDPR i *Uvodnoj izjavi 81.*, čime se nedopušteno izlazi izvan okvira kanonskog prava i ulazi u građansko radno pravo jer »župnog vikara slobodno imenuje dijecezanski biskup« (kan. 547 ZKP-1983., kan. 301 ZKIC-1990.), a njihov odnos ne samo da je uređen kanonskim pravom (kan. 548 ZKP-1983., kan. 302 ZKIC-1990.) nego i konkretnim potrebama svake župne zajednice.

Ovdje, i kao pomoć župnicima valja navesti nekoliko mogućih praktičnih situacija u kojima bi se mogli naći župnici, a tiče se intervencija u crkvene knjige. Valja jasno naglasiti da crkvene knjige u Republici Hrvatskoj služe kao javne knjige te da su time isključene od primjene GDPR-a o brisanju podataka. Zamisliva je situacija u kojoj netko traži brisanje iz matice krštenih nakon formalnog čina istupa iz Katoličke Crkve ili primjerice matice vjenčanih nakon građanske rastave. To bi naravno bilo protivno odredbama kanonskoga prava, jer jednom krštena osoba ne može se 'od-krstiti', odnosno prestati biti krštena (*semel baptisatus, semper baptisatum*). Ista je situacija i s maticama vjenčanih. Riječ je o načelu izuzimanja pravila o GDPR-u u slučaju da se radi o javnim knjigama, poput matice rođenih, a crkvene knjige u ovom smislu treba tretirati kao javne jer se, primjerice, na temelju podataka unesenima u njih provode priprema i sama slavlja sakramenta, koji poput vjenčanja ima javne učinke, a slična je situacija i s dijeljenjem sakramenta koji su vezani uz činjenicu krštenja (Savić 2022, 61). U tom smislu potrebno je pomoći župnicima da se lakše snađu pred suvremenim izazovima, i često ne dobronamjnim intervencijama.

Isto tako treba naglasiti da *Europska konvencija o ljudskim pravima* u čl. 9. izriječno štiti osobnu slobodu vjeroispovijesti. Nadalje, sloboda vjeroispovijesti nije samo individualna, fizička, već i institucionalna. Drugim riječima nema individualne vjerske slobode ako institucije kroz koje vjernici žive svoju vjeru nisu slobodne u obavljanju svojih obreda. U tom smislu *Europska konvencija o ljudskim pravima* u čl. 9. štiti i rad vjerskih zajednica te daje posebnu zaštitu i sakramentalnom životu vjernika pa i kroz tu prizmu treba sagledavati i pravo Katoličke Crkve da bez smetnji obavlja svoje obrede. Kombinacijom

primjena konvencijskog prava, prava Europske unije i kanonskog prava dolazimo do visokog stupnja zaštite vjerskog djelovanja Katoličke Crkve u Hrvatskoj (Savić 2022, 161).

Zaključak

Iz svega dosad navedenoga može se zaključiti da ne postoji jednoznačan odgovor na pitanje obvezuju li izravno župnika kao službenika Katoličke Crkve u njegovu djelovanju, odnosno podjeljivanju sakramenata o kojima govore kan. 530 ZKP-1983. i kann. 290, § 2, 677, § 1, 739, § 2 ZKIC-1990. odredbe GDPR-a, odnosno je li on samostalan voditelj obrade podataka (čl. 4., t. 7 i čl. 24. GDPR) i/ili izvršitelj obrade podataka (čl. 4., t. 8 i čl. 28. GDPR).

Odgovor ovisi o stavu koji se zauzme o primjeni prava: prava Republike Hrvatske, prava Europske unije ili kanonskoga prava Katoličke Crkve. U konkretnom slučaju ipak, valja zaključiti da odredbe prava Europske unije, a s obzirom na činjenicu da Republika Hrvatska ima sklopljene ugovore sa Svetom Stolicom koji su u trenutku pristupanja Europskoj uniji bili na snazi, te uzevši u obzir konvencijsko pravo Vijeća Europe te činjenicu da se crkvene knjige mogu smatrati javnim knjigama, osiguravaju visoki stupanj zaštite crkvene autonomije u primjeni kanonskog prava. No, potrebno je naglasiti da Crkva treba surađivati oko primjene GDPR-a u svim područjima gdje je to moguće, pa i onda kada se određuju osobe koje upravljaju podacima i njima se služe, a napose u slučajevima koji se tiču ugovornog prava Republike Hrvatske, osobito kada je riječ o radnopravnim odnosima osoba koje nisu zaređeni službenici Katoličke Crkve, već su kao laici zaposleni u crkvenim tijelima i institucijama.

Naravno da je u srži ovoga pitanja odnos prema hijerarhiji pravnih normi, odnosno daje li se formalno pravna prednost pravu Europske unije nad međunarodnim ugovorima koje su sklopili Sveta Stolica i Republika Hrvatska ili će se konzimirati svojevrsno pravo derogacije prava Europske unije u odnosu na međunarodne ugovore, a u skladu s prihvaćenjem međunarodnih ugovora koje je Republika Hrvatska sklopila prije priključivanja Europskoj uniji, što svakako ovdje jest slučaj.

Konačno, odgovor će ovisiti i o činjenici promatraju li se djelovanja povjerena župniku (usp. kan. 530 ZKP-1983.; kann. 290, § 2, 677, § 1, 739, § 2 ZKIC-1990.) kao čini s dvostrukim učinkom, pri čemu je primaran učinak svakako samo podjeljivanje sakramenta kao duhovnog dobra kojim Crkva pojedincu otvara put spasenja, a sekundaran učinak se, pak, odnosi na niz radnji u postupku formalno pravne pripreme za sakrament, kao i bilježenje podataka

nakon podijeljenog sakramenta, odnosno *obradu* niza osobnih podataka, ili jer riječ o formalno dvama odvojenim činima (obrada podataka i podjela sakramenta) koji su neovisni jedan od drugoga, što također ima smisla jer prikupljanje podataka za potrebe podjeljivanja nekog sakramenta ne mora nužno rezultirati i samom podjelom toga sakramenta.

Ovim smo radom željeli prezentirati nove izazove koji stoje pred službom župnika, a promišljanja i stavove koje smo zauzeli su čisto znanstveno teorijski i savjetodavni. Na mjerodavnoj je crkvenoj vlasti, pak, da u kooperativnom odnosu s Republikom Hrvatskom vlastitim smjernicama dađe odgovore na navedena još uvijek otvorena pitanja.

Popis literature

Izvori

– civilni:

Europska konvencija o ljudskim pravima (4. XI. 1950./1. VIII. 2021.). U: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_bos (pristupljeno 9. IX. 2024.).

Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima (25. II. 1997.). U: <https://hbk.hr/ugovor-o-pravnim-pitanjima/> (pristupljeno 4. IX. 2024.).

Ugovor o funkcioniranju Europske Unije (25. III. 1957./1. XII. 2009./7. VI. 2016.). U: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2016:202:FULL&from=HR> (pristupljeno 9. IX. 2024.).

Uredba (EU) 2016/679 Europskog Parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ (5. V. 2016.). U: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2016:119:FULL&from=HR> (pristupljeno 3. IX. 2024.).

Ustav Republike Hrvatske (22. XII. 1990./15. I. 2014.). U: https://www.usud.hr/sites/default/files/dokumenti/Redakcijski_prociscen_tekst_Ustava_Republike_Hrvatske_Ustavni_sud_Republike_Hrvatske_15._sijecnja_2014_.pdf (pristupljeno 4. IX. 2024.).

Zakon o državnim maticama (25. X. 1993./1. I. 2023.). U: <https://mpudt.gov.hr/pristup-informacijama-6341/zakoni-i-ostali-propisi/zakoni-i-propisi-6354/drzavne-matice-24426/zakon-o-drzavnim-maticama/24429> (pristupljeno 4. IX. 2024.).

– kanonski:

Hrvatska biskupska konferencija. 1994. Dopunske odredbe Hrvatske biskupske konferencije uz Zakonik kanonskog prava. U: *Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije* 1/2: 7-11.

Hrvatska biskupska konferencija. 2001. Pravilnik o crkvenim maticama i drugim uredskim knjigama. U: *Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije* 82/1: 17-21.

- Hrvatska biskupska konferencija. 2000. Odluka o obveznoj uporabi obnovljenih crkvenih formulara koja stupa na snagu 1. siječnja 2001. godine, a odnosi se na sljedeće listove, potvrde, formulare, knjige i matice. U: *Službeni vjesnik Zagrebačke nadbiskupije* 87/5: 185-186.
- Katekizam Katoličke Crkve*. 2016. Zagreb: Glas Koncila.
- Papinsko vijeće za zakonske tekstove. 2006. *Čin formalnog otpada od Katoličke Crkve* (13. III. 2006). U: http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_councils/intrptxt/documents/rc_pc_intrptxt_doc_20060313_actus-formalis_en.html (pristupljeno 3. IX. 2024.).
- Rimski obrednik obnovljen prema odluci Svetog ekumenskog sabora II. Vatikanskog, a proglašen vlašću pape Pavla VI. Red krštenja*. 1993. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Rimski obrednik obnovljen prema odluci Svetog ekumenskog sabora II. Vatikanskog, a proglašen vlašću pape Pavla VI. Red pokore*. 1975. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Rimski obrednik obnovljen prema odluci Svetog ekumenskog sabora II. Vatikanskog, a proglašen vlašću pape Pavla VI. Red pristupa odraslih u kršćanstvo*. 1998. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Zagrebačka nadbiskupija. 2001. Pravilnik o dekanskoj službi u Nadbiskupiji zagrebačkoj. U: *Službeni vjesnik Zagrebačke nadbiskupije*, 88/3: 113-115.
- Zakonik kanonskoga prava, proglašen vlašću pape Ivana Pavla II., s izvorima*. 1996. Zagreb: Glas koncila.
- Zakonik kanona istočnih Crkava, proglašen vlašću pape Ivana Pavla II., s izvorima*. 1996. Zagreb: Glas koncila.

Ostala literatura

– knjige

- Brkan, Jure. 2004. *Župa u zakonodavstvu Katoličke Crkve*. Split: Služba Božja.
- Chiappetta, Luigi. 1997. *Il manuale del parroco*. Roma: Edizioni Dehoniane.
- Pietrzyk, Stanley. 1959. *A Practical Formulary in Accordance with The Code of Canon Law*. Rome: Catholic Book Agency.
- Šalković, Josip. 2024. *Priručnik za upravljanje župom*. Zagreb: Glas Koncila.

– članci

- Brkan, Jure. 2002. Župa kroz povijest i danas. *Bogoslovska smotra* 72/1: 85-162.
- Savić, Vanja-Ivan. 2022. GDPR and Religious Freedoms (With Insight Into Ronald Dworkin and Competing Rights). *Central European Journal of Comparative Law* 3/2: 115-135.
- Savić, Vanja-Ivan. 2022. The Right to Privacy in the European Context: Insight into Fundamental Issues. U: Marcin Wielec (ur.), *The Right to Privacy in the Digital Age*. Zbornik radova, 47-75. Budapest: Central European Academic Publishing.
- Savić, Vanja-Ivan i Mladen Škvorc. 2020. Keeper of Tradition and Divine Law in the Times of Identity Crisis. Catholic Church and Demands of GDPR in the EU and Croatia. *Forum Canonicum* 15/1: 77-104.